

“OTAMDAN QOLGAN DALALAR” ASARIDA TANTI O‘ZBEK QISMATI MADHI

Ziyoyeva Madinabonu Zaxiriddin qizi – ToshDO‘TAU talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Tog‘ay Murodning “Otamdan qolgan dalalar” asarida o‘zbek xalqining mustabid tuzum davridagi og‘ir hayoti, mehnatning qadrsizlanishi, ayollar ruhiy ezilishi, xalqning ezilishi, halollik va sabr-toqat orqali insoniylikni saqlab qolish mavzulari tahlil qilinadi. Maqolada asardan keltirilgan misollar, qahramonlar ruhiy kechinmalari va yozuvchining badiiy uslubi asosida ijtimoiy haqiqat yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Dehqonqul, ayol obrazlari, mustabid tuzum, mehnat, sabr-toqat, halollik, ijtimoiy adolat.

Аннотация: В данной статье анализируется роман Тог‘ая Мурода «Наследство от отца», в котором рассматриваются тяжёлая жизнь узбекского народа в период репрессивного режима, девальвация труда, психологическое угнетение женщин, угнетение народа, а также сохранение человечности через честность и терпение. В статье на основе примеров из произведения, психологических переживаний героев и художественного стиля автора освещается социальная правда.

Ключевые слова: Дехконкул, образы женщин, репрессивный режим, труд, терпение, честность, социальная справедливость.

Abstract: This article analyzes Tog‘ay Murod’s novel “Otamdan qolgan dalalar” (“The Fields Inherited from My Father”), which depicts the difficult life of the Uzbek people during the period of an oppressive regime, the devaluation of labor, the psychological oppression of women, the suffering of the people, and the preservation of humanity through honesty and patience. The article highlights social realities based on examples from the work, the psychological experiences of the characters, and the author’s artistic style.

Keywords: *Dehqonqul, female characters, oppressive regime, labor, patience, honesty, social justice.*

Yozuvchi “Otamdan qolgan dalalar” romanini yaratish arafasida o‘z yuragidagi og‘riqni shunday ifodalagan:

“Endi qonim o‘z g‘animlarim uchun qaynamadi. Yo‘q, o‘z g‘animlarim o‘z yo‘lida qoldi. Endi qonim... olamjahon g‘animlarim uchun qaynadi. Endi qonim... qudratlig‘animlarim uchun qaynadi... Men o‘zbek xalqiga haykal qo‘yaman! Men ana shunday shaxt bilan olamjahon g‘animlarim sari shaylandim.” [1]

Bu satrlar adibning ichki dunyosini, xalq dardi uchun yonayotgan qalbini ochib beradi. Tog‘ay Murod bu roman orqali o‘zbek xalqiga badiiy “haykal” qo‘yishni, ya’ni xalqning halolligi, mehnatsevarligi va sabr-toqatini abadiylashtirishni maqsad qilgan.

Romanning bosh qahramoni Dehqonqul o‘zbek xalqining timsolidir. U otasidan meros qolgan dalalarni avaylab, har bir chimini jon deb biladi. Ammo tuzum, rahbarlarning bosimi va adolatsizlik tufayli bu dalalar endi o‘zining emas, kolxozniki bo‘lib qoladi.

“Otamdan qolgan dalalar endi meniki emas, ammo yuragimda ular hali ham mening dalalarim...”

Bu satr Dehqonqulning ichki faryodini, xalqning ildizidan uzilib borayotganini ifodalaydi. Dalalar yo‘qotilishi — bu faqat yer yo‘qotilishi emas, balki milliy o‘zlikning yo‘qotilishidir.

Dehqonqul oddiy, ammo buyuk inson. U hayotini yerga bag‘ishlagan, ammo zamon unga sodiqlik evaziga iztirob beradi.

“Men bu dalalarda otamning izini ko‘raman, ammo endi o‘sha izlar ustidan begona oyog‘lar yuradi.”

Bu satr butun xalqning alamini ifodalaydi.

Asarda yozuvchi o‘zbek ayolining fojiasini nihoyatda og‘riqli tarzda ko‘rsatadi. Ularning sabri cheksiz, yurakdagi og‘rig‘i esa yongan alangaga aylanadi. Tog‘ay Murod ayollar obrazini faqat mehribon ona yoki sadoqatli turmush o‘rtoq

sifatida emas, balki ezilgan, qadrini yo‘qotgan, lekin baribir oriyatini saqlagan inson sifatida tasvirlaydi.

“O‘zini yoqib yuborgan ayolning alangasi faqat tanasini emas, adolatsizlikdan toliqib ketgan yuraklarni ham kuydirardi...”

Bu fojiali sahna yozuvchining jamiyatdagi ayol qadrining qanchalik pastga tushganini, ularning iztiroblari insoniylik chegarasidan o‘tganini bildiradi. Asarda o‘zini yoqib yuborgan ayollar nafaqat o‘z joniga qasd qilgan, balki butun xalq dardining timsoli sifatida tasvirlangan [2, 45]. Bu sokin isyon, jim nido edi — ularning sukunati orqali yozuvchi eng baland faryodni eshittiradi.

“Ayolni kuydirgan o‘t — olov emas, adolatsizlik edi.”

Bu g‘oya butun asar bo‘ylab sezilib turadi. Sahna o‘quvchini larzaga soladi, lekin yozuvchi uni shafqatsiz voqea sifatida emas, balki ogohlantiruvchi, dardli ramz sifatida beradi.

Tog‘ay Murod bu asar orqali xalqni qiynagan ijtimoiy muammolarni, adolatning yo‘qligini, mehnatning qadrsizlanishini, rahbarlarning loqaydligini ochiq ko‘rsatadi.

“Dalani tongda haydayman, kechasi suv quyaman. Hosil bo‘lsa, dalaning egasi men emas, kolxozdir.”

Bu satrlar mehnatga begonalashgan insonning alamli nolasi.

“Raisning qo‘li yumshoq, Dehqonqulning qo‘li esa yerni yirtib o‘sgan. Ammo mukofot raisga, minnat esa Dehqonqulga.”

Bu kinoya tizimdagi adolatsizlikni ochib beradi.

“Rais kelganda biz ham yerday jim bo‘lamiz. Chunki jimlikdan boshqa qurolimiz yo‘q.”

Bu jimlik xalqning so‘zsiz isyoni, lekin yozuvchi shu jimlikda eng kuchli norozilikni ko‘radi.

Tog‘ay Murod xalq tili va og‘zaki ijod uslubidan ustalik bilan foydalangan.

“Ishlayman-u, ammo so‘zlayolmasam, odam emasman-ku,” — degan Dehqonqul so‘zi xalqning ovozidir.

Yozuvchi o‘z uslubi bilan jim xalqni so‘zlatgan, o‘sha davrni real hayotiy manzara orqali gavdalantirgan.

Yozuvchi uchun yer — muqaddas timsol. U inson va millatning ildizidir.

“Dalalar jim, lekin ularning jimligi ichida ming yillik nolalar yashiringan.”

Bu obraz xalqning sabrini, tarixiy og‘rig‘ini va umidini ifodalaydi.

“Otamdan qolgan dalalar” o‘zbek xalqining ruhiy biografiyasidir. Tog‘ay Murod bu asar orqali xalqning og‘rig‘ini yurakdan his qilib yozgan. Uning maqsadi — adolatni so‘rash, halol mehnatni ulug‘lash, xalqning ovozini eshittirishdir [3, 212].

Dehqonqul obrazida biz halol, ammo ezilgan, mehnatsevar, ammo qadrsiz qahramonni ko‘ramiz. Asarda ko‘tarilgan ijtimoiy muammolar bugungi o‘quvchini ham o‘ylantiradi. Shu sababli bu asar nafaqat badiiy, balki axloqiy va ijtimoiy ogohlantirish sifatida qadrlanadi [4, 198].

Romanning asosiy ruhi — pafos, xalqning mustaqilligi va erkinligi yo‘qotilgan, bosqinchilar va zulm ostida qolgan xalqning og‘rig‘i, nola-fig‘oni, isyonga bo‘lgan tabiiy nafratini ifodalaydi.

REFERENCE

1. Tog‘ay Murod. Otamdan qolgan dalalar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi adabiyot va san‘at nashriyoti, 1985. – 248 b.
2. Shirinboyeva M. Tog‘ay Murod ijodida xalq ruhi va milliylik // Adabiy meros. – 1998. – №3. – B. 45–52.
3. Tursunov O. O‘zbek realizmi va zamonaviy nasrda xalq obrazlari. – Toshkent: 2011. – 212 b.
4. Qodirov S. Adabiyotda xalq hayotining badiiy talqini. – Toshkent: 2017. – 198 b.
5. Amirqulov D. The TAQLID SO ‘ZLARNING O ‘ZBEK TILSHUNOSLIGIDA O ‘RNI VA GRAMMATIK XUSUSIYATLARI //Conferences. – 2025. – T. 1. – №. 01.